

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU ESCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente:
Pe un an: cor. 10.
Pe ½ an: cor. 5.
In străin.: cor. 12.
Numărul 50 bani.

REDAȚIA:
Dr. Ioan Sâmpăleanu, Stefan
Roșianu, Dr. Victor Macaveiu,
Dr. Alexandru Nicolescu și
Dr. Alexandru Rusu.

Redacția și Admi-
nistrația:
»Cultura Creștină«.
Balázssfalva.

Zilele euharistice din Viena.

Incerc să-mi întregesc icoana zilelor congresului euharistic de la Viena.

Am fost martorul câtorva ședințe solemne, în Rotunda plină, cuprinzând 20.000 de oameni. Am fost de față la câte-va ședințe de ale singuraticelor secții naționale, am întâlnit foști colegi de studiu străini, cari îmi spuneau cu mândrie numărul celor ce participă, din națiunea lor, la congres. Croați au fost vreo 4500, Ruteni din Galiția vreo 4000, zeci de mii din Ungaria și alte zeci de mii Nemți din Austria și Germania. Mii de Poloni, Francezi și Belgieni, sute de Spanioli, Anglezi și Americani etc. etc. — Imi amintesc de interesantele costume naționale ale participanților din singuraticele văi ale Stiriei și Tirolului, de impresia covârșitoare ce mi-a făcut-o crucifixul enorm, de o zguduitoare plasticitate, al Tirolezilor, ce-l duceau 12 bărbați (200 klgr. greutate, din lemn), în costumele lor de toate zilele, de muncă și de luptă. Și în jurul lui am văzut puștile ruginite, lăncile și îmblăcii cu cari părinții și moșii celor de azi, au biruit pe dușmanul, ce voiea să le iee țara și credința. Intru adevăr! O istorie mai frumoasă, de cât a micului Tirol, abia

vei măi găsi. Și Tirolezii știu să fie credincioși și astăzi tradiției istorice a țerișoarei lor.

Am înaintea mea colecția de pe o săptămână — săptămâna congresului euharistic — a ziarului vienez „Reichspost“. Pe cel puțin 200 de pagini tipărite, în partea cea mai mare, cu petit, se cuprinde numai raportul ziarului despre ceea ce s'a vorbit și s'a făcut la Viena, în restimpul de 10—16 Septemvrie n., la acel congres, din ziua sosirii legatului papal, până a doua zi de procesiunea solemnă din 15 Septemvrie.

Insași Viena, orașul cu tradiții culturale și religioase așa de vechi — nu a mai văzut așa ceva. Opt cardinali, vre-o 300 episcopi și vre-o 15,000 de preoți — (acesta e numărul ce-l dă un ziar liberal „Die Zeit“) au luat parte în procesiunea solemnă, din biserica catedrală a sfântului Ștefan până la intrarea în Burg-ul împărătesc. O dovadă prea grăitoare a însufletirii, cu care clerul catolic a răspuns — din toate părțile lumii, la invitarea congresului euharistic. Poporul? S'a evaluat numărul celor ce au luat parte în procesiune, la cifra de 150,000, afară de enormul număr al celor postări pe marginea stradelor, pe unde a trecut procesiunea. Numărul liturghiilor celebrate de preoți, prin singuraticile biserici, cine l'ar putea eruà? Despre o singură biserică cetesc că s'au celebrat într'insa, în zilele acestea mari, aproape 1000 de liturghii. Și numărul celor ce au alergat la masa Domnului, în vremea congresului, se evalvează la 300.000. Cât de bogat a trebuit să fie isvorul grației dumnezezești, în acestea zile. — Circulația tramvaelor orașului a ajuns recordul ne mai pomenit în Viena: 1.213,000 de bilete s'au eliberat într'o singură zi, Sâmbătă în ajunul procesiunii.

Nici o notă discordantă, nici un amănunt strident nu a tulburat solemnitatea acelor zile. Ploaia rece, ce a

curs trei zile într'una, nu a împiedecat nici pe bătrânul Monarh, ca să manifesteze în procesiunea solemnă, împreună cu toată dinastia sa, omajul său Maiestății dumnezești a Preasfântului Sacrament. 50 de persoane membrii ai familiei domnitoare s'au spovedit și cuminecat în zilele congresului.

Ce voiu zice apoi despre mulțimea discursurilor, conferințelor etc., rostite la feliuritele adunări a feliurilor secții naționale ori religioase, pentru cari au fost angajați cei mai de frunte oameni, din șirul așa de lung al învățaților și preoților catolici din zilele noastre?

Raportul oficial, ce se va pregăti, din încredințarea comitetului de aranjare a congresului, ne va descoperi toată comoara de idei, de sfaturi și îndemnuri practice, în legătură cu sacramentul euharistic și cu vieța morală a credincioșilor, — idei și sfaturi împărtășite de oratorii congresului euharistic.

*

Congresul euharistic a fost o manifestație religioasă, culminând în procesiunea teoforică de Dumineca. Amintirea acestui omagiu al popoarelor lumii, prezentat preasfântului Sacrament, în cadrele de la Viena, se va perpetua asemenea unui important eveniment istoric. El a uimit și desarmat prin măreția sa, pentru moment, și pe dușmanii cei mai încarnați ai concepției creștine.

A dovedit acest congres, că toată truda și toate încordările de până acum ale celor ce stau în slujba raționalismului și materialismului pur, nu sunt în stare, și nu vor fi nici în viitor, să stingă din sufletul omenesc al mulțimei dorul după adevăr, după ceea ce e veșnic și dumnezeesc.

Susceptibilități naționale ori politice, despre cari scriau înainte ziare judaice și liberale, nu au ieșit la

iveală nicăiri în decursul congresului. Tot asemenea s'a dovedit neîntemeiată teama, ca nu cum-va strălucirea lumescă să întunece caracterul sărbătorii bisericești. În realitate, toată pompa și podoaba lumescă, desfășurată la acest congres, a fost pusă în serviciul Dumnezeului euharistic, și cei puternici, coplesii de sfințenia momentului, plecatuși-au genunchii și s'au prosternut, alătura de cel din urmă țaran, înaintea Maiestății nemărginite.

Au dispărut, pentru acest prilej, în semnul adevărului central al credinții creștine catolice, deosebirile dintre oameni. Alătura de țaranul cu țăndră puteai vedea pe reprezentanții științei ori puterii lumesti, cu piepturile pline cu decorații, alătura de modestul preot dela sate, uluit de larma și fierberea capitalei imperiului, mergea prelatul cu cruce de aur pe piept și cu cârja de argint în mână, iar în cântările și aclamările de preamărire se amestecau glasurile tuturor neamurilor, în cel mai armonios acord. Ideea Bisericii universale — între ale cărei ziduri sunt chemate, și încă alătura, la adevărata muncă culturală, la munca de nobilitare a sufletului omenesc, toate neamurile, — aceasta idee s'a văzut întrupată și cu acest prilej, la congresul euharistic internațional al Bisericii catolice. A ieșit la iveală și s'a afirmat, și de data asta, forța culturală a Bisericii catolice și menirea ei de a uni toate neamurile, — ca să fie toți una.

*

Noi, Românii și biserica noastră ne-am prezentat la acest congres într'un chip prea modest. S'au potrivit, e adevărat, foarte bine, în cadrele congresului, liturghia sărbătorească, „nach rumänischem Ritus“, celebrată de I. P. S. nostru Mitropolit, într'una din cele mai mari biserici ale Vienei, pe lângă o interesare extraordinară a publicului; a fost mult apreciată con-

ferența bine gândită și spusă a părintelui canonic Dr. Szmigelski, într'una din secțiile de specialitate ale congresului, — unde și Păr. Arhiepiscop Netzhammer de la București, cu recunoscuta-i competență a ținut o conferență despre istoria conservării sfintei Euharistii, — în sfârșit, prelaților nostri li-s'a dat pretutindenea atențiune deosebită, — iar legatul papal, van Rossum a ținut să ne amintească și pe noi, în cuvîntul de închidere al congresului, alătura de alte neamuri. Cu toate acestea, am credința, că, între alte împrejurări, s'ar fi putut face și mai mult, pentru gloria poporului românesc și a Bisericii noastre, și că, în deosebi, o participare activă, constituiți fiind ca secție națională asemenea celorlalte popoare, ar fi afirmat și invederat ființa proprie și autonomă a Bisericii noastre, într'o vreme tocmai, când aceasta afirmare în fața lumii este mai necesară ca ori și când.

Dr. VICTOR MACAVEIU.

In jurul episcopiei de Hajdu-dorogh.

În numărul nostru trecut (13), care cu drept cuvânt poate fi numit numărul bullei „Christifideles graeci“, am spus credințele noastre, atât privitor la înțelesul însuși al bullei, cât și privitor la aceea, ce credem noi, că ar trebui și că am putea să facem în noua situație, ce ni-s'a creat prin publicarea acelei bulle. Să apreciem, dacă comentariile, înșirate pe marginea bullei odioase, au satisfăcut, sau nu, publicul cetitor, nu ne privește pe noi, și de aceea preste aceea parte a scrisului nostru trecem la ordinea zilei. Nu putem însă face aceasta și în ce privește a doua parte din cuprinsul acelu număr.

În punctul acesta a trebuit să constatăm, cu durere, că ziaristica română — gândindu-ne în primul loc la organele noastre de zi, din Arad și Brașov — a apucat pe o pantă foarte greșită, și neadmisibilă, când, zi de zi, publică în coloanele sale articoli, și mai cuminte, și mai așa, cari însă toți

erau plini de cea mai urâtă patimă și aveau acelaș refren: Să trecem în brațele ortodoxiei a toate cuprinzătoare. Și fiindcă noi, nici ca creștini catolici, și nici ca Români, nu puteam să tăcem în fața acestor grele bănuieli la adresa temeiniciei credinței noastre, și fiindcă am fost și suntem de convingerea că acele „voci de presă“ nu erau îndrumări reale, ci numai izvorul unei disorientări și anarhii primejdioase, — am protestat contra lor cu toată tăria convingerei noastre religioase. Protestele noastre au fost însoțite de rugarea umilă, că presa română, aceea mai ales, care stă în serviciul partidului nostru național, pentru care trebuie să fie indiferent dacă suntem catolici sau ortodoxi, numai Români să fim, să „nu mai atingă convingeri religioase, a căror slăbire, pe orice cale, nu poate să fie în interesul nimănu“.

Ceva efect a avut protestul nostru. „Românul“ a conținut aproape de tot, și a mai slăbit și toabă mare dela gazeta brașoveană. În schimb s'au pornit suratele, mai mult sau mai puțin periodice, cari găzduesc în coloanele lor pene ortodoxe muiate de multe ori în cea mai dubie cerneală a iubirii de neam, și începând dela „Luceafărul“ sibiian a dlui Goga — care a dat acum și ultima probă că nu este condus de idei superioare românești, ci de „un îngust spirit confesional“ — până la bietul „Viitorul“ din Cernăuți a cutăror Gribovici și Andoni, aceste reviste, cum se numesc aproape toate, a căror număr e foarte mare, s'au năpustit asupra bieților nostri credincioși cu atâta furie, în cât ai crede, că în 24 de ceasuri nici pui de unit nu se va mai găsi pe aceste plaiuri. Avem, ce-i drept, norocul, că lucrurile nu se petrec întocmai după pofța inimei acestor reviste, a căror însemnătate culturală, aproape fără excepție, este în proporție inversă cu numărul lor mare, dar cu toate aceste le rugăm acum direct și pe ele, să ne mai slăbească cu dragostea și să-și vadă de lucru acasă. Atâta energie, cheltuită înzadar, ar putea produce pe alt teren însemnate îmbunătățiri reale. Nouă, mărturisim sincer, ne-ar plăcea foarte mult, dacă n'am trebui să mai revenim asupra acestei materii absolut sterile.

O altă chestie, de care ne-am ocupat în partea doua a cuprinsului numărului nostru trecut, este părerea noastră privitor la acțiunea pozitivă, ce trebuie pusă la cale. Asupra acestei păreri, care a stârnit unele nedumeriri, ținem să mai spunem câteva cuvinte. Înainte de toate declarăm încă odată,

că ne solidarizăm cu hotărârile competente dela Cluj ale comisiunii de 50, cari au fost aprobate și din partea conferinței episcopicești dela Blaj. Suntem și noi de părerea, că trebuie să încercăm — precum se și face — toate mijloacele, pentruca acele dintre parohiile românești dismembrate, cari nu vreau să-și părăsească ritul românesc, să fie reîncorporate la provincia noastră mitropolitană. Încercarea de a ne creâ în vechile noastre parohii românești, pe teritoriul episcopiei de Hajdu-dorogh, parohii nouă românești, am contemplat-o deci *singur* pentru cazul, când, între împrejurările date, Roma nici decât nu va putea fi înduplecată, să revină asupra lucrului făcut. Și privitor la aceste parohii nouă, am știut foarte bine, că nu vom avea îndată toată lumea pe partea noastră, și am știut tot așa de bine și aceea, că lucrul contemplat de noi, este o armă cu două tăișuri, pe care nici nu o putem folosi fără numai cu învoirea Romei, dar nici prin minte nu ne-a trecut, că, în numele presei noastre române așa zicând, „Românul“ va putea să ne dea gata cu cuvintele atât de banale: „Fericii aceia, cari mai pot crede!“

De o parte, pentru împărștierea nedumeririlor, ce au putut să se nască în urma soluției ce-am sulevat, iar de altă parte pentru a arăta că n'am abordat chestia fără să ne fi dat seamă de primejdia ce ea invoalvă, am găsit deci că e de datorința noastră, să dăm lămuririle ce urmează.

Când am venit cu ideea încercării de a înființa parohii nouă românești pe teritoriul episcopiei de Hajdu-dorogh — în cazul că pe căile pe cari să lucrează deja, și credem că nu fără orice succes, nu s'ar ajunge nimic, — noi am știut prea bine, că înființarea acelor parohii nu se poate fără învoirea Vaticanului, care firește se prea poate, că așisderea să nu o putem obține. Greutatea, privitor la aceasta, stă în faptul, că teritoriul Bisericii noastre, cu toate că stă sub Congregația de Propaganda Fide, dispune de o ierarhie organizată în toată formă, și are margini teritorial limitate, nu ca așa numitul teritor misionar. Dar tocmai împrejurarea, că prin supunerea noastră nemijlocită Congregației de Propaganda Fide, de a cărei competență se țin proprie afacerile teritoarelor de misiuni, credem noi, că în Roma și pe noi ne privesc — și cu drept cuvânt! — ca teritor de misiuni. Stând însă lucrul astfel, nu poate să facă tocmai mari greutateți, încercarea de-a ni-se permite înființarea de parohii extrateritoriale, un lucru, care pe

teritorul misionar absolut nu este limitat din punct de vedere canonic. Bineînțeles, prelângă exoperarea acestui drept ne-am gândit și la păstrarea neștirbită a autonomiei bisericești, de care dispunem. Prin aceste ni s-ar crea ce-i drept, o situație cu totul excepțională, dar asta n'ar avea de-a face, de vreme ce nici astăzi nu suntem doar într'o situație mai puțin excepțională.

Afară de aceasta ne-am dat apoi perfect de bine seamă și despre primejdia, ce invoală soluția noastră din punct de vedere național. Iată cum! Prin aceea, că noi eventual putem înființa parohii nouă de ritul românesc și afară de teritorul provinciei noastre bisericești, paritatea aduce cu sine, că acest drept să-l aibă și noua episcopie, concezându-se să înființeze parohii nouă de ritul grecesc curat (amăsurat bullei!), pe teritorul provinciei noastre, acolo unde va putea. Acest lucru, dat fiind, că noua episcopie va reuși să devină o episcopie maghiară, ceea ce bulla de acum nu admite, e sigur că ar fi o mare și continuă primejdie pentru existența noastră națională. Ne gândim adecă la aceea, că în măsură cum ne-am desnaționaliză, ar sporî parohiile maghiare, în oricare parte a provinciei noastre. Gravitatea acestei primejdii, pe care o invoală soluția noastră, și pe carea suntem tot noi cari o desvălim (căci n'a fost relevantă de nime), *am înțeles-o* din primul moment, când ne-a venit idea, ce o cuprinde. Și dacă totuși am îndrăsnit să ieșim cu ea în publicitate, a fost, pentrucă noi știm că nu vrem să ne desnaționalizăm, și nu vom suferi cu nici un preț să ne desnaționalizeze. Iar dacă este așa, parohiile ungurești eventual nu vor putea sporî, decât în măsura cum ar sporî credincioșii noștri, cari s'ar maghiariză în urma procesului lent, pe care până acum nu l-am putut opri, dacă bineînțeles nu-l vom putea opri nici de aici încolo. Și parohiile, cari s'ar formă din cele câteva zeci, ori chiar sute, de credincioși năimiți, nu ne-ar putea luă averile bisericești, cum se face acum, ci *ar trebui* ca ele să fie dotate de aiurea.

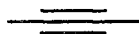
În acest caz, parohiile noastre românești ar rămânea, ce-i drept, cu cevaș mai puțini credincioși dar, în posesiunea averilor sale. Altfel însă s'ar prea putea, că aceste parohii, formate pe teritorul provinciei noastre bisericești din credincioșii desnaționalizați, în butul tuturor opintirilor noastre de-a împedecă acest lucru, a căror susținere astfel ar cădeă în sarcina celora, cari le doresc, cu timpul, prin vre-o nouă bullă, stoarsă

dela Papa, să fie trecute cu averi cu tot la noua episcopie, rupându-ni-se, de dragul rotunjirii diecezei, eventual iarăș și alte parohii românești.

Mai presus de toate ne-am gândit însă la un lucru, care nu-i iertat să-l pierdem din vedere un singur moment, și anume la aceea, că prin realizarea soluției noastre ar trebui să fim pururea la postul nostru, și o lăncezire nu ar putea să prindă rădăcini între noi. Această trezie națională, impusă prin situația ce ni s'ar creă, ar reconpensă cu siguranță, îndoit și chiar întreit, pierderile avute în urma măsurilor esecționale, cari le-au produs.

Aceste sunt lămuririle, pe cari am crezut că suntem dator să le dăm, în legătură cu cele ce-am scris în numărul nostru trecut.

REDAȚIA.



Euharistia în istoria unirei Bisericii.*)

Vă salut, iubiți creștini, cu salutarea Bisericii grecești: Hristos în mijlocul nostru!

Dumnezeu nu a voit ca omenimea să dispună după plac de adevărurile și harurile vestite și câștigate de Hristos, ci ca neconținut să aibă un învățător și povățuitor, care să îngrijească de administrarea lor corectă; de aceea Hristos a făgăduit și a trimis alor săi pe sf. Spirit, care „învață tot adevărul“ în Biserica întemeiată de Hristos. Din pământul roditor al Bisericii, la puterea razelor de căldură ale sf. Spirit, a încolțit și a răsărit toată sămânța sămănată de Isus, după sfatul lui Dumnezeu, de care au nevoie neamurile și timpurile viitoare.

Potrivit cu adevărul acestui fapt, sf. Augustin aplică această propoziție: „Ca un îmbrăcământ vei învăli pe ei, și se vor schimbă, iar tu același ești, și anii tăi nu vor lipsi“, la cultul divin. Nu esența cultului divin se poate schimbă, ci haina lui. În liturgia creștină ceea ce rămâne pururea neschimbat este euharistia, ca jertfă și sacrament, care trebuie să se aducă și să se primească, din partea credincioșilor în toate timpurile. Haina, în care se face acest lucru, se schimbă

*) Conferință, ținută în limba germană la 13 Septembrie, cu prilejul congresului XXIII euharistic din Viena. *N. R.*

însă după timpuri și amăsurat lipselor oamenilor. Căci cultul creștin e supus legii evoluției. Aceasta urmează atât din firea lui ca grăunte de muștar, sau din faptul, că Hristos nu a lăsat Bisericii un cult desvoltat, cât și din firea Bisericii, prin care sf. Spirit fiecărui veac îi mijlocește har și adevăr în chipul, carele i-se potrivește.

Această idee abia se va fi realizat mai frumos undeva, în toată creștinătatea, ca tocmai între hotarale Bisericii grecești a celor dintâi opt veacuri. Această Biserică în cursul primelor veacuri a produs o mare bogăție de liturghii. Două dintre acele, cari în veacul al IV-lea și al V-lea s'au format din una mai veche, pe încetul au cucerit tot teritoriul limbei grecești și românești, și aproape tot cel al limbei slavice, biruind toate surorile ei mai bătrâne. Aceste două liturghii biruitoare sunt aceea a sf. Vasile cel Mare și a sf. Ioan Gură de aur. Privindu-le mai de aproape, ele ni-se înfățișează ca două ediții ale aceleiași liturghii, cari din vreme în vreme au fost întregite și acomodate evoluției dogmei catolice, până și în ce privește învățătura despre cultul icoanelor.

Trebuie să știm, că ritul grecesc nealterat nu admite liturghiile săvârșite în taină. Și prin dialogul dintre celebrante și popor, care în amândouă formele se țese atât de minunat dela început până în sfârșit, această liturghie este o mărturisire de credință atât de sublimă, încât cu drept cuvânt s'ar putea numi o apoteoză a Euharistiei.

În forma, pe care această liturghie a primit-o după înfrângerea iconoclaștilor, a ajuns să devină în veacul al IX-lea moștenirea nefericitei schisme foșiane. De atunci încoace apoi în desvoltarea ei, ca și peste tot în desvoltarea întregii vieți spirituale, până atunci atât de glorioase a Bisericii grecești, a intrat — și mă doare că trebuie să o constat aceasta — o amorțire, care dăinuiește până în zilele noastre, ca și cum sf. Spirit în primele opt veacuri ale creștinismului și-ar fi cheltuit toată puterea de invențiune și toată activitatea sa, și n'ar putea să mai producă nimic nou, nimic frumos, nimic sfânt.

Să vedem însă, care este credința, pe care o mărturisește Biserica grecească în liturghia sa. Nemijlocit înainte de frângerea agnețului, se zice în această liturghie: „Apoi se închină preotul și asemenea și diaconul, în locul unde stă, și zic în taină de trei ori: „Dumnezeule, curățește-mă pe mine păcă-

tosul și te îndură spre mine“. La fel se roagă cu cucerie și întreg poporul. Iar diaconul, când vede pe preot tinzând mâinile și atingându-se de sfânta pâine, ca să facă sfânta înălțare, zice cu vers mare: „Să luăm aminte“. Preotul: „Sfintele sfinților.“ Chorul: „Unul Sfânt, unul Domn Isus Hristos, întru mărirea lui Dumnezeu Tatălui Amin“. Iar rugăciunea, pe care o zice preotul, diaconul și poporul, înainte de cuminecare, se începe astfel: „Cred, Doamne, și mărturisesc, că tu ești cu adevărat Fiul lui Dumnezeu celui viu, carele ai venit în lume, să mântuești pe cei păcătoși, dintre cari cel dintâiu sunt eu. Cred și aceea, că acesta este însuși preacurat Corpul tău și însuși preascump Sângele tău“. Aceste mărturisiri și altele asemenea ale acestor două liturghii, dovedesc, că Răsăritenii cred tot așa de mult în prezența reală a Dumnezeu-omului în sf. Euharistie ca și credincioșii Bisericii Apusene.

Între Răsărit și Apus sunt însă două deosebiri privitoare la sf. euharistie, cari din partea Răsăritenilor schismatici sunt considerate ca deosebiri dogmatice. Așa am auzit mai înainte¹⁾, că Biserica neunită a Răsăritului ține, că forma sf. euharistii este epicleza. Și apoi știe ori cine, că conciliul din Florența, ținut în scopul reunirii Orientalilor, a trebuit să fie cu conziderare și la faptul, că, afară de Armeni, și de Iacobiții din Egipt, Abessinia și Siria, toți Răsăritenii folosesc în liturghie ca materie a sf. Euharistii pâine dospită, nu nedospită, și în aceeași vreme susțin, că singur pâinea dospită este materia validă a sf. Euharistii, și pe Apusenii îi numesc eretici iudaizanți.

Acest contrast s'a format însă numai după Fotie. În scrierile sale autentice Fotie însuși nu face această imputare Apusenilor, și în istoria lui încă nu se găsește nici o urmă a acestui lucru. Curând după aceea se deslănțui însă între Răsăriteni și Apuseni o ceartă înverșunată, privitor la această chestie. Apusenii se provocau înainte de toate la aceea, că după cei trei sinoptici și după prescrierile Legii vechi, Hristos însuși a celebrat Paștile după obiceiul jidovesc și s'a folosit la dânsule singur de pâine nedospită. Cei mai mulți Greci trăgeau aceasta la îndoială. Unii afirmau de-a dreptul,

¹⁾ Nemijlocit înaintea păr. canonic Dr. Szmigelski vorbise despre epicleză păr. Dr. Iosif Höller C. SS. R, de a cărui broșură de acelaș cuprins ne ocupăm la alt loc al acestui număr. *N. R.*

că Hristos la Cina cea de taină nici de cum n'a prăznuit Paștile jidovești, ci altele — cele creștinești — cu totul nouă, o teorie, care s'a ivit dejă înainte de Fotie, pe care însă acesta a prezentat-o ca una, care se impotrivește părerii sf. Ioan Gură de aur și Bisericii, dar care cu toate aceste a fost reîmprospătată mai târziu de alții. Cei mai mulți susțineau însă că Domnul de fapt a celebrat Paștile jidovești, după obiceiul jidovesc, dar căutau să-și ajute pe altă cale. Toate explicațiile acestora sfârșeau cu refrenul, că Hristos a întemeiat sf. Euharistie în pâne dospită. Și susțineau aceasta, cu toate că în cântările sale din Joia mare mărturiseau contrarul. Iată una din cântările acestea: „Mergeți, zise Isus Hristos, în învățăceilor săi, gătiți mielul Paștilor pe sama acelora, pe cari îi sfințesc, într'o cameră înaltă, care inchipuește mintea, cu pâne nedospită, care înseamnă adevărul și preamăriți puterea harului“. Cu totul izolat se pare că a fost până acum, cu părerea sa, învățatul arhiepiscop bulgar Theophylact. Singur chestia „filioque“ o socotea el ca o rătăcire mare a latinilor, toate celelalte deosebiri le ținea de neînsemnate. În deosebi, mărturisea fără încunjur, că Hristos a ținut Paștile legal și că a întemeiat Euharistia cu pâne nedospită, observă însă deplin corect, că Mântuitorul prin aceea, că s'a folosit de azime nu a voit să facă lege, să se folosească numai azime, ci le-a folosit singur pentru că le prescrie legea lui Moisi. Biserica nu e deci îndatorată de-a se folosi la liturghie tot de aceea, și o uniformitate materială, cu felul cum Domnul Hristos a îndeplinit actul, nici decât nu se pretinde.

În decursul acestei certe înțețite, nu s'a găsit totuși nime, care să fie fost gata, să ieă asupra sa răspunderea unei complete rupturi cu Roma, până când Mihail Cerulariu nu obțină în sfârșit, la anul 1043, scaunul de patriarh al Constantinopolului. Lui îi revine gloria tristă, că ruptura dintre Roma și Constantinopol cauzată de Fotie, și după el cu anevoie acoperită și lipită, o a săvârșit așa, cât aceasta de atunci încoace după calcul omenesc pare a fi ireparabilă. Patriarhul a declarat pe Apuseni deeretici ebioniți, și le-a dat numele, făurită probabil de călugărul său Nicetas Stethatus, de Azimiți. Fanatismul Bizantinilor, trezit și ațâțat de Mihail, a ajuns până acolo, că sacelariul Constantin, cu prilejul usurpării bisericilor latine din Constantinopol, a călcat în picioare chiar și agnețul consecrat al Latinilor. Și așa ruptura a ajuns să fie desăvârșită.

Dar sfaturile lui Dumnezeu nu sunt sfaturile oamenilor. Chiar și cruciatele, pornite din partea Apusenilor cu atâta însuflețire și cu așa de mari jertfe, s'au dovedit ca niște lupte uriașe fără scop și n'au putut să împiedece judecata lui Dumnezeu. Indulgă-răbdarea lui Dumnezeu a îngăduit Răsăriteților, cari defecționase, șapte veacuri pentru a se întoarce cu pocăință, dar acest timp trecu nefolositor. A trebuit deci ca puterea islamului în calea sa de triumf să înghită toate, ca abia aici la porțile Bisericii Apusene să fie silită a se opri. Dar încă nu am ajuns așa de departe, ci vedem mai întâiu apropiindu-se ceasul de moarte al imperiului roman răsăritean. S'a sculat atunci cu greu, asemenea fiului rătăcit, și a plecat la Ferrara și la Florența. Dar numai asemenea fiului rătăcit, nu întocmai ca acela, căci imperiul roman a Răsăritului nu s'a dus acolo cu părere de rău creștină, mai presus de fire, ci numai în nădejdea de a primi ajutorul Apusenilor în contra Turcilor, iar Biserica bizantină s'a dus acolo fără orice părere de rău, la porunca împăratului său. Și majoritatea Prelaților bizantini, cari s'au înfățișat acolo, a iscălit în 5 Iulie 1439 decretul de unire, fără ca asupra mai multor puncte să se fi declarat măcar. Așa a iscălit, la porunca împăratului său, fără de nici o vorbă, și egala îndreptățire a pâinii dospite și a celei nedospite.

Incheiu cu conziderarea faptului, că conciliul din Florența a adus roade de-o durată foarte scurtă. La Greci, Bulgari și Români, unirea dela Florența, după căderea Constantinopolului, urmată dejă la 15 ani în urmă, s'a dat cu încetul uitării, iară în Rusia unirea a fost zdrobită de aceeași putere politică, care trimisese pe arhiepiscopul Izidor de Kiew, la Ferrara și Florența, ca să conlucre la încheierea unirei. Unirea de azi a unei părți a Răsăriteților s'a clădit, ce-i drept, pe temelia hotărârilor din Florența, dar este în mare parte de un dat mai târziu.

Se impune întrebarea, ce este cauza, că nizuințele de unire pot arată rezultate așa de neînsemnate. Părerea de obște e, că înfăptuirea unirei bisericești a Răsăritului și a Apusului, trebuie să o așteptăm dela combinațiunile politice favorabile. Se poate, că aceste vor avea la timpul său o însemnată rolă în această afacere; dar eu din parte-mi nu bucuroș văd această mare problemă încredințată referințelor politice, cari sunt schimbăcioase și nu inspiră încredere, ci mă gândesc tot-

deauna la cuvintele cucernice din rugăciunea arhierască, pe care Mântuitorul nostru a îndreptat-o către Dumnezeu-Tatăl, în legătură cu întemeierea sf. Euharistii: „Eu pentru aceștia te rog; nu pentru lume te rog, ci pentru aceștia, pe cari mi-i ai dat mie. — Părinte sfinte, păzește-i pe dânșii întru numele tău, pe cari mi-i ai dat mie, ca să fie una, pe cum și noi. — Iar nu numai pentru aceștia mă rog, ci și pentru ceia ce vor crede prin cuvântul lor, întru mine. Ca toți să fie una, pe cum tu, Părinte, întru mine, și eu întru tine, ca și ei întru noi una să fie. — Eu întru dânșii, și tu întru mine, ca să fie desăvârșiți întru una“. Mare trebuie să fie deci harul unirei în credința lui Hristos, dacă Hristos în cele mai sărbătorești momente ale vieții sale de jertfă, în legătură cu jertfa sa cea de-apururi, s'a rugat astfel. Și într'adevăr, unirea credinței este acel har a lui Dumnezeu, dela care atârnă realizarea răscumpărării lumii, și nimic nu a stricat mai mult lățirii creștinismului, ca tocmai desbinările în credință dintre creștini. Mai mult ca ori care alt har a lui Dumnezeu, va da deci harul acesta să fie împresurat, năvălit și cucerit cu ajutorul întregii creștinătăți.

Ei bine, noi Răsăritenii, uniți și neuniți, zilnic ne asemănăm în liturghia noastră, cu credință, pildei sfinte a Mântuitorului nostru. În liturghie, înainte de rugăciunea Domnului, deci în numele lui, pe cum însuși ne-a poruncit, așa zicând cu arma nebirută a Euharistiei în mâni, dăm năvală asupra ceriului, ca să dobândim dela el pe seama tuturor creștinilor pacea, și, temelia aceleia, unirea credinții. Până când preotul rostește o rugăciune în taină, diaconul și poporul se roagă astfel:

„Ziua toată, deplinită, sfântă, cu pace și fără păcate, la Domnul să cerem. -- Dă-ne, Doamne.

„Inger de pace, credincios îndreptător, păzitor sufletelor și trupurilor noastre, la Domnul să cerem. — Dă-ne Doamne.

„Cele bune și de folos sufletelor noastre, și pace lumii, la Domnul să cerem. — Dă-ne, Doamne.

„Celalalt timp al vieții noastre în pace și întru penință a-l petrece, la Domnul să cerem. — Dă-ne, Doamne.

„Unirea credinții și împărtășirea sf. Spirit cerând, pre noi înșine și unul pe altul, și toată vieța noastră, lui Hristos Dumnezeu să o dăm. — Ție, Doamne“.

Așa ne rugăm noi Răsăritenii, așa asediem noi zilnic cerul. Ce frumos ar clădi Euharistia istoria unirei noastre, dacă Apusenii toți, nu numai preoții, ci și credincioșii toți, ne-ar ajuta să asediem cerul cu rugăciunile lor rostite în legătură cu sfânta jertfă.

DR. VICTOR SZMIGELSKI.

Din păcatele noastre.

— Catehizarea —

Despre datorința preoției de a da în tot locul, și în toată vremea, credincioșilor săi învățătură religioasă, și despre neglijința păcătoasă dovedită în privința catehizării, s'a vorbit și s'a scris atâta, încât a mai trata aceasta materie ar însemna, la apariția, a pierde vremea și a imblăți paie. Dar trebuie să notăm, că tot ce s'a scris până acum, a ieșit din peana unor preoți neîndestuliți cu starea învățământului religios prea părăginit, acum însă avem prilejul trist de-a vedea manifestându-se și nemulțămirea justă a unor laici, cari ne urmăresc toate acțiunile.

Când un fiu al Bisericii noastre ne adresează cuvinte ca aceste: „Pentru creșterea religioasă a poporului trebuie să se îngrijască preoții. E scandal, că nu propun religiunea în școlile confesionale, dar la stat, pentru bani, propun ungurește. Unde-i idealismul religiunii lui Hristos? Nu avem preoți, nu avem cărți potrivite pentru învățarea religiunii... Ne lipsesc cine să le scrie. Și e minune împrejurarea aceasta, când avem atâtea somități, cari se zbat după mitre, protopopiate, canonicii ș. a.“¹⁾ Când un mirean de-al nostru ne acuză, cu toată usturimea dreptății, de atâta negrijă condamabilă, sper, că nici șirele aceste nu vor fi socotite drept risipă de vreme, și celce scrie aceste șire nu va fi învinuit, că are mâncărime de-a figura la gazetă.

Trecutul nebulos și sistemul de învățământ — dacă peste tot i-se poate zice sistem! — dela începutul ființării școlilor sătești cu „diecii“ primitivi, dar foarte buni, și nepăsarea celor de pe atunci față de sădirea cunoștințelor religioase în în mintea fragedă a generațiilor tinere, a concretizat singur

¹⁾ Cfr. »Gaz. Trans«, Nr. 185 - 1912.

„dascălului“ toată grija școlii, cu propunerea religiei cu tot. Durere însă, că starea aceasta, care oarecând se putea explica, dar acum nicidecum nu se mai poate scuza, se susține și astăzi în cel puțin 60—70 % din școlile noastre. Invocăm zeci și sute de piedeci, cari ne rețin dela împlinirea acestei datorințe elementare, dar toate sunt lipsite de temei, când ne știm noi și ne știe lumea, că la școala statului alergăm pe orice vreme urfă și ne „ținem orele“, deși adeseori trebuie să frământăm tina dealungul satului, dar în școala noastră, din vecini, nu avem „ore“!

Cercăm și ni-se pare că aflăm zeci de motive, cari ne dispenzează dela sarcina catehizării, dar de-am grămădi sute și mii de pretexte, nu este acel cosmetic în lume, care să spele de pe conștiința noastră pata, ce se lipește de ea, dacă nu ne îngrijim de creșterea religioasă a credincioșilor și cetățenilor de mâne, într-o vreme, când fiecare instituție, fiecare grupare, fiecare clasă, fiecare sectă desvoaltă munca cea mai intensivă pentru a-și apăra și validitatea interesele, pentru a-și câștiga adicții noi, a-i întări pe cei vechi și pentru a-și asigura garanții de reușită în viitor, oricare ar fi acesta.

Starea învățământului nostru religios atât în școlile populare — la sate și orașe depotrivă —, cât și în cele medii, excepționând, bineînțeles, liceele, unde avem catehet anume, oricât am fi de indulgenți, trebuie să constatăm, că stă pe o treaptă foarte de jos.

Orice motive am cercă să invocăm, realitatea crudă ele nu o pot schimba. Dar nu numai atât! Ele nu pot nici aceea, să acopere indolența noastră în această materie, sus și jos depotrivă. Sus, pentru că trebuie o controlă mult mai severă, iară jos, pentru că chiar și în timpul mai nou, cu mici excepții, singur generația mai tină vrea să știe, că *preotul* trebuie să catehizeze pruncii dela școală, și nu învățătorii.

În epoca înfierbântată de astăzi, a atâtor propagande înțelepte, lipsește orice motiv, care să justifice încredințarea catehizării în mâinile învățătorului, care în împrejurările actuale nu are nici vremea, nici pregătirea și foarte mulți nici dragostea de a se ocupa cu ea. Piedecile subiective, sărăcia și altele, sunt copilăroase și naive, iar cele obiective, cum e lipsă de manuale potrivite, încă nu ne scuza, deși ne dau de gândit. Pentru că împrejurarea aceasta foarte tristă poate explica neajungerea scopului deplin a catehizării conștiințioase, dar nici decum nu scuza neîmplinirea datorinței noastre.

Impăcarea conștiinței proprii e o afacere cu totul privată. Probabil, că multe conștiințe se împacă ușor cu o pedecă sau cu alta, dar cum vom scăpa de mustrarea celor ce ne strigă, cu toată dreptatea: „e scandal...“!, și mai ales cum ne vom repara până și în fața străinilor, cari tot nouă ne impută neorientarea poporului nostru în cele religioase? Oamenii noștri adecă, citați fiind în fața autorităților civile, cei mai mulți nu știu spune de ce religioase sunt; adevărat, că ignoranța aceasta une-ori provine și din alte cauze (petrecerea vieții la pădure, la câmp, în serviciu la stăpâni de confesiune străină, ș. a.), dar în general, atestatul ce-l dau atari credincioși despre preotul lor, de regulă e mai fidel, ca acele, pe cari le trimit „organele mijlocii“, la sfârșitul fiecărui an, respectivelor Ordinariate. Ignoranța religioasă a credincioșilor noștri ne prezintă înaintea străinilor în coloarea cea mai neagră, pentru că schimbarea acestui lucru stă în puterea noastră.

Înțelegem-vom în sfârșit, până nu e prea târziu, că problema catehizării e cu mult mai importantă, decât să o putem rezolva cu pretexte, cu codeli, cu retirări? Pătrunde-vom însemnătatea acestei probleme, cel puțin acum, când vedem cum îi apreciază importanța laicii noștri și străinii? Vom înțelegem oare, că catehizarea școlărilor e datorința noastră, de care nu ne putem scăpa cu scuze și cu tertipuri, ci trebuie să o împlinim cu sfințenie, după cuvintele apostolului: „luați aminte de toată turma, întru care Spiritul sfânt v'a pus pe voi păzitori“?!

VASILE CERGHIZAN.

Natura oficiului.

Chestiunea despre natura oficiului este *totdeauna modernă*; interesele, legate de natura oficiului, *sunt vitale*; dezastrele, împreunate cu abuzul de oficiu, *sunt necalculabile*. Este dară *foarte momentos oficiul*, ori de ce natură ar fi. De aceea tema prezentă: *natura oficiului*, trebuie cercată cu deamănuntul și dusă până la rădăcinile ei cele mai adânci. Anume oficiul se scoate din următoarele:

Oamenii *trăiesc în societate* din motivul, că, pentru anumite scopuri, spre obținerea cărora nu este de ajuns puterea singuraticilor, mai mulți laolaltă să poată atinge scopul.

Două sunt clasele de bunuri, după cari umblă oamenii

însoțiți, anume: clasa primă a bunurilor, ce *servesc trupului*, iară clasa a doua a bunurilor, ce *servesc sufletului*. Din cauza aceasta pe oamenii însoțiți îi aflăm împărțiți în două grupe mari: *societate religioasă* (grupa primă) și *societate civilă sau profană* (grupa a doua).

Aceste două societăți *se deosebesc esențialiter* una de cealaltă în multe privințe. Eu ating aici numai o deosebire esențială a lor, anume: societatea religioasă este *o societate necesară*, pecând societatea civilă este *o societate voluntară*. Cea religioasă este necesară, pentru că *este impusă* în mod legitim tuturor oamenilor de însuș întemeietorul ei Hristos; cea civilă este voluntară, pentru că membrii ei *s'au însoțit de bunăvoie*, pentru ajungerea unui scop comun.

În societatea necesară membrii sunt datori să lucre pentru ajungerea scopului societății, fiindcă datorința aceasta a pus-o pe umerii lor însuș întemeietorul Hristos, când le-a impus societatea; în cea voluntară membrii societății așisderea sunt datori să lucre pentru obținerea scopului societății, fiindcă datorința aceasta și-au luat-o ei de bunăvoie asupra lor.

Dupăce în membrii societății *există datorința* de a lucra pentruca să se obțină scopul societății, este lucru clar, că în mai marele sau superiorul societății *există dreptul* de a pretinde dela membrii societății, să îndeplinească toate cele, ce sunt necesari pentru ajungerea scopului societății.

Lucrul afirmat acum apare de acolo, că dreptul și datorința *sunt concepte corelative*, adecă dreptului îi corăspunde datorința, și viceversa, datorinței îi corăspunde dreptul. Deci, fiind în membrii datorința, în superiorul societății trebuie să corăspundă dreptul, viceversa, fiind în superiorul societății dreptul, în membrii trebuie să corăspundă datorința.

Se ivește acum întrebarea, *cât este de mare* dreptul sau puterea în superiorul societății? Răspundem: Superiorul societății are dreptul să *propună în mod obligător* membrilor societății toate cele, ce sunt de lipsă pentru obținerea deplină a scopului societății; în locul al doilea are dreptul să pretindă dela membrii societății, ca, cele propuse în mod obligător, *să le esplice și aplice* în înțelesul, în care au fost propuse; și în locul al treilea, superiorul societății are *dreptul să constrângă* pe cei, cari nu observă cele propuse în mod obligător, și esplicate și aplicate în înțelesul, în care au fost propuse. În aceste trei feluri de putere se cuprinde adecvat tot.

dreptul, ce-l are superiorul societății față de supușii săi, pentru că prin aceste trei se poate obține perfect scopul societății. — La puterea de a propune în mod obligator mijloacele necesari pentru obținerea scopului societății îi zicem *putere legislativă*; la aceea, în virtutea căreia superiorul explică și aplică cele propuse de puterea legislativă, îi zicem *putere judiciară*; iară la aceea, prin carea constrânge pe cei, cari se împotrivesc puterii legislative și celei judiciare sau judecătorești, îi zicem *putere coactivă*.

Din cele zise pân'acum este manifest, că *tot magazinul de mijloace*, fie cât de mare, de care dispune o societate oarecare, nu este produsul nici al puterii judiciare, nici al celei coactive, *fără al puterii legislative*. Așa, crearea așazămintelor, înființarea de provincii bisericești, dieceze, protopopiate, capelanii, constituirea de fonduri publice, înființarea scaunelor orfanali, a notariatelor publice și cercuali, a preturilor, impunerea de dări, etc... toate sunt produsul puterii legislative.

De aici se vede, că *oficiul nu este altceva, decât un mijloc necesar pentru obținerea scopului societății, escugetat de societate, respective de mai marele ei, și propus în mod obligator membrilor societății*. Este limpede dară, că oficiul emanează din puterea legislativă.

Prin faptul, că știm din care ram de putere emanează oficiul, și știm ce este, deja zărim natura lui, ca în nucleu, sau în sâmbure. Să desfacem puțin sâmburele acesta prin unele reflexiuni, ca astfel să cunoaștem mai intim natura oficiului, și se ne apropiem de ea mai tare.

a) Oficiul este un *product public*, pentru că nu-l poate înființa om privatier în societate, deoarece privatierul nu este puterea legislativă.

b) Oficiul *nu este scop, ci mijloc* pentru scopul societății cutare.

c) După ce mijloacele în o societate oarecare se croiesc după cum dictează scopul: *finis est regula mediorum*, este clar, că proporția, oportunitatea, folosul, necesitatea cutării oficiu, toată este dictată sau regulată de scopul societății, în carea se înființează oficiul: *Salus rei publicae suprema lex esto*.

d) Oficiul aparține *dominiului de drept public*. Prin urmare oficiul este averea societății întregi. Oficiul nu este pentru oficial, ci viceversă, oficialul pentru oficiu: *Bonum privatum bono publico cedere debet*. Drepturile și datorințele

legate de un oficiu oarecare, nu se pot înstrăina, adecă vinde, cumpără, ori cedă, pentrucă ceea ce este patrimoniul societății întregi nu poate forma materie de contracte între privați. Drepturile și datorințele legate de oficiu *nu se pot espune* pericolului, de a se întunecă pe câtăva vreme, cu atât mai puțin pericolului de a se pierde.

e) Oficiul nu este mijloc spre a-și acviră oficialul *mărire personală* prin el, ci mijloc pentru dobândirea deplină a scopului societății.

f) Oficiul nu este mijloc pentru *câștigarea de averi*. Oficiul este un râuleț, care se derivă prin puterea legislativă din societate, ca dintr'un izvor. Deci oficiul trebuie să fie mijloc de câștigare de averi pentru însași societatea: Nimic mai natural, decât ca apele să se întoarcă de unde pleacă.

g) Oficiul nu este mijloc de *îngâmfare, superbie*; nu este arma de a *înăduși* pe cei inocenți, dar mai slabi.

h) Oficiul nu este mijloc de a *nutri* prin el animositățile, de a *încurăjă* pe cei răi, de a *coperi* transgresiunile, delictele private ori publice.

i) Oficiul nu este mijloc de a *sămână* prin el neînțelegeri între supuși, ca așa să se pună în praxa principiul diabolic: *divide et impera*.

j) Oficiul, când este creat de puterea legislativă, se crează cu intențiunea, ca să rămână pentru totdeauna. Dacă însă cu timpul se dovedește, că un oficiu oarecare nu mai corăspunde cu scopul societății, atunci oficiul se poate modifica, ori se poate șterge cu totul; escepție fac oficiile de drept dumnezeesc și natural, cari sunt perpetue în sensul propriu al cuvântului.

Din cele zise apare limpede natura oficiului.

Dr. IOAN SÂMPĂLEANU.

O carte nouă despre epicleză.*)

— *Recenzie.* —

Cartea pâr. Dr. Iosif Höller, *die Epiklese der griechisch-orientalischen Liturgien* (epicleza liturghiilor greco-orientale), este una dintre acele cărți, cari deși nu sunt scrise în limba noastră și deși nu se ocupă direct de noi, credem. că totuși

*) *Dr. Iosef Höller C. S.S. R., Die Epiklese der griechisch-orientalischen Liturgien. Wien. 1912. XX+140. Prețul 2'50 cor.*

pot interesa în deplină măsură pe cetitorii acestei reviste. Chestia epiclezei, de care se ocupă autorul în această carte, ¹⁾ este doar una dintre problemele mari teologice, dela a căror deslegare definitivă atârnă, în parte cel puțin, realizarea mărețului ideal, care este reunirea Bisericilor Răsăritului și Apusului.

Sub epicleză se înțelege invocarea Spiritului Sfânt, de-a preface în sf. liturghie pânea și vinul în trupul și sângele Mântuitorului Hristos, care invocare, aproape în toate liturghiile orientale, se găsește după cuvintele dumnezești ale Cinei de taină: Luați mâncați, acesta este corpul, scl. Această invocare a Spiritului Sfânt, care în liturghiile apusene se face înainte de rostirea cuvintelor dela Cina cea de taină, Biserica neunită, dela veacul al XVII-lea mai ales, o înțelege în sensul, că transubstanțierea din sfânta liturghie se întâmplă exclusiv prin ea, ori cel puțin și prin ea, și prin cuvintele, cari îi premerg: Luați mâncați, scl. În acest punct al credinței, care atinge unul dintre elementele esențiale ale sfintelor sacramente: forma, esența cărora a constituit-o însuși Domnul Hristos, Biserica catolică învață, că singur cuvintele dumnezești: Luați mâncați scl. sunt acele, prin cari pânea și vinul se preface în trupul și sângele Domnului Hristos. Chestia epiclezei, privită din acest punct de vedere, proprie se reduce deci la chestia formei sacramentului euharisticii, și este una dintre diferențele dogmatice ale celor două Biserici, pentru compunerea cărora au ostenit, până acum fără rezultate mai însemnate, teologii atâtor veacuri.

Păr. Höller în lucrarea sa insistă de nou, și cu toată puterea convingerei, pe care o pot da mărturiile grăitoare ale istoriei, asupra adevărului tezei, că forma sfintei euharistiei sunt cuvintele: „...Acesta este trupul meu... Acesta este sângele meu...” Lucruri noue nu are în punctul acesta, și cartea nici nu e scrisă de dragul unei polemii cu teologia Bisericii neunite. Scopul cărții e, să indice un nou mod de explicare a cuvintelor din epicleză, a căror explicare de până acum, ori care teoria s'ar avea în vedere, nu-l mulțamește pe autor, și desigur nu poate fi socotită ca ultimul cuvânt al teologiei.

¹⁾ La congresul euharistic din Viena păr. Dr. Höller a ținut și o conferință despre epicleză.

Höller crede că o explicare definitivă și deplin liniștitoare se va putea ajunge singur pe cale istorică. El se și încearcă să netezească această cale, indicând, cu siguranța omului stăpân pe materie, direcția, dela care așteaptă limpezirea definitivă a chestiei, dar firește numai dupăce se vor fi descoperit nouă monumente de-ale vechei creștinătăți.

În desvoltarea lucrării sale, pâr. Höller se razimă pe cele mai vechi liturghii orientale cunoscute până acum, cea elementină din așanumitele „Constituțiuni apostolice“, și cea syriacă a sf. Iacob, în cari Sfântul Spirit se învoacă, după rostirea cuvintelor dela Cina cea de taină, nu pentruca să *facă*, sau să *prefacă* sfântă pâne și vinul în trupul și sângele Domnului Hristos, ci pentruca să *facă* ca aceste, cari sunt deja trup și sânge dumnezeesc, să *apară ca atari*, prin producerea efectelor euharistice, în cei ce le vor primi în sfânta împărtașanie. Atât cuvântul grecesc *ἀπαφαινω* (în text *ἀποφαινω*), cât și cel siriac *chavi* (în text *nechve'*) au însemnarea *fundamentală*: a revela, a *face să apară*. Înțelesul acesta al epiclezei nu se pierde în Orient nici când, dar este înădușit prin celalalt, care învoacă pe Spiritul Sfânt, pentruca să *prefacă* pânea și vinul în trupul și sângele Domnului Hristos. Între cauzele, cari esplică această schimbare de înțeles, pâr. Höller numără faptul, că în vechime nu a existat nici o consemnare oficioasă a sf. liturghii, și astfel printr'o eroare de memorie s'a putut întâmpla foarte ușor, să se pună în loc de a „face să apară“, noțiunea „a face“, sau „a prefaca“. Aceasta cu atât mai vârtos, fiindcă atât grecescul *ἀπαφαινω*, cât și siriacul „chavi“ au și înțelesul acesta din urmă. Ca o a doua cauză a acestei schimbări de înțeles, și respective și de cuvânt, pâr. Höller pune schimbarea intenționată, care a putut avea loc atunci, când cuvintele din chestie, pe lângă însemnarea lor fundamentală, au început să aibă și însemnări mai sărace în note individuale.

Prin contribuțiile sale, pâr. Höller a dovedit, că are simțul de-a pune chestiile, de cari se ocupă, într'o lumină cât se poate de vie, și că are curajul de-a indica, fără ezitare, direcția ce i-se pare mai bună, chiar și în cazul când adevărate celebrități teologice sunt de altă părere. Că prin lucrarea sa, chestia epiclezei încă nu e rezolvită definitiv, est însă un lucru de sine înțeles. Dar pâr. Höller nici nu are această pretenție, precum singur o spune.

Dr. ALEXANDRU RUSU.

CRONICĂ.

Misiunile populare, cari s'au dovedit în toate părțile ca o eficace redesteptare a vieții sufletești, încep să prindă rădăcini tot mai adânci și la noi. Aceasta o dovedește raportul prezentat adunării generale, ce s'a ținut la Blaj în ziua de 25 Septembrie n. Luni în 23 s'au început exercițiile preoțești, la cari au luat parte prea de tot puțini, mai cu seamă gremiul a ținut să dovedească o desăvârșită lipsă de interes. Meditațiunile părintelui Dr. Coltor au fost un bun mijloc de curățire și întărire sufletească; păcat că le-a lipsit caracterul oriental, ce nu trebuie să lipsească niciodată în lucrurile Bisericii noastre.

Cetindu-se raportul, I. P. S. S. Metropolitul și cei de față au fost veseli, că s'au ținut — în cei doi ani — misiuni în 22 parohii din diferite părți ale provinciei metropolitane, și tot așa de mare a fost numărul parohiilor, cari au cerut să li-se țină misiuni, unde însă n'a putut alerga „turma mică“ a misiionarilor. În mai multe locuri s'au ținut — deodată cu misiunile — și exerciții spirituale pentru preoți.

I. P. S. S. Metropolitul a dovedit și de astădată ce mult îi stă la inimă Biserica, și cât de aproape sunt de inima lui preoții, cari cu un deosebit zel stăruie pentru mântuirea sufletelor. La adunarea generală din 1910 a dăruit Reuniunii suma de una mie coroane — în 1911 nu s'a ținut adunare generală, fiindcă sărbările culturale, au angajat prea mult pe membrii comitetului, — și acum, la a doua adunare generală, cu toate că a văzut că finanțele reuniunii arată un stat de peste 1500 cor., a ținut să mai dea 500 cor. și să îndemne pe membrii la o activitate tot mai rodnică, iar pentru activitatea de până aici să le exprime mulțămirea. Partea din urmă a cuvântării, în care Arhiepiscopul și-a descoperit inima sângerândă înaintea fraților săi mai mici, a impresionat foarte adânc pe cei de față. „Ni se aduc multe și mari învinuiri, spune I. P. S. S., însă numai două: că suntem trădători și că nu dăm cultul cuvenit sfinteii Euharistii. Pot să spun cu conștiința liniștită, că nu sunt adevărate niciuna. Conștiința mi-e liniștită, căci pentruca să fie liniștită, face Veneratul cler rugăciuni în fiecare zi pentru Arhiepiscopul“. Cu o convingere și nădejde apostolică îndeamnă apoi Preasfințitul pe preoți, să muncească tot mai cu zel și să nu le pese de piedeci și greutate, pentru a căror înlăturare cere ajutorul Domnului și binecuvântă Reuniunea.

Părăsind I. P. S. S. adunarea, s'au cercetat rapoartele, s'au discutat mai multe chestiuni, referitor la bunul mers al Reuniunii, și s'au ales membrii în comitetul central, pe un nou period de 3 ani.

Noi vedem din aceasta ținută a Arhiereului, că se bucură de activitate Reuniunii, de sporul ei, și nu putem îndemna îndeajuns pe frații preoți, să se încrie în această reuniune, dela care așteptăm multă binecuvântare peste clerul și poporul nostru. (ib)

*

Al „VI congres internațional Marian“ în Trier.

Congreșele mariane internaționale ca și cele euharistice sunt de origine franceză, dar mai recente ca cele euharistice, cari până acum s'au ținut în număr de 23, arătând *lumii întregi* pietatea și iubirea practică a Bisericii catolice față de Isus Hristos în s. Euharistie. Congreșele mariane ocupă un loc demn lângă cele euharistice, căci Mama nu poate fi despărțită de Fiul, și nu poate avea ceva pe Dzeu de *Tată*, cine nu are Maria de *Mamă*.

Congresul al V. marian internațional se desfășura-se anul trecut, cu pompă și splendoare deosebită, în orașul istoric Salzburg.

Acum ni-se raportează, că congresul al VI. internațional din Trier, dela începutul lui August curent, întrece în strălucire în multe privințe pe cel din anul trecut. Au participat la congres iarăș toate națiunile globului, ca să laude pe cea pururea Fecioară, pe aceea, care ne-a răsărit soarele dreptății. Italia, Anglia, Franția, Belgia, Austria, Polonia, Spania, America de Nord și Sud au emulat întru a împodobi cu coroane alese de laudă fruntea Reginei cerului. La procesiunea solemnă, cu care se încheie de obicei toate congresele catolice, au participat 25,000 de bărbați în mijlocul unei mări de capete de curioși, cari electrizați și fascinați intonau mai apoi și ei cântecele de preamărire a Vergurei, cântece, cari valuri valuri se spărgeau de păreții palatelor vechiului Trier.

S'au ținut în cele 3 zile ale congresului 175 conferințe, desfășurându-se teme referitoare la aceeaș persoană scumpă, Preacurata, Maica cerului. Ce e mai frumos, chiar și mireni și-au ținut de datorință sfântă — cum e de altum obiceiul în toate țările catolice ale Apusului —, să glorifice pe Mama lui Isus. Astfel au preamărit-o bunăoară, în ședințele solemne ale

congresului, generalul locotenent baronul Steinaecker și deputatul Erzberger. Cu adevărat mireni la înălțimea misiunii lor! Veni-va oare vremea, când mireni noștri vor fi credincioși de fapt, nu numai de paradă? Căci ce folos, când vorbele tale sunt pătrunse de convicție religioasă, dar faptele te desmint?

Lucrările secțiunilor singuraticelor popoare au fost de o rodnicie aproape extraordinară. În secțiunea germană s'au cetit 33 teme, în cea franceză 28, în cea spaniolă 16, în cea belgiană-flamandă 9, în cea polonă 8 și în cea italiană 4. Temele prezintă o varietate nesfârșită și au în vedere câmpul dogmatic, și istoric, câmpul biblic, apologetic și practic. Toate conglăuesc în arătarea, că P. C. Vergură și cultul ei sunt mijlocul cel mai acomodat pentru reformarea vieții individuale și sociale, pentru sfințirea sufletelor. Artele plastice, științele sacre și profane, viața tuturor popoarelor, dovedesc cum, după Hristos, cultul P. C. Vergure Maria este chezeșia cea mai sigură a unei vieți normale, în viața claselor de oameni și a popoarelor, chezeșia cea mai sigură a păcii de sus, cum accentuă în chip deosebit și episcopul de Trier, în vorbirea de închidere a congresului.

Oare fi-vom și noi atât de norocoși, să vedem înființate reuniuni mariane în tot satul și cătunul provinciei noastre metropolitane gr.-catolice de Alba-Iulia? Fi-vom și noi norocoși să putem participa la aceste congrese ale lumii, în cari e preamărită, ceea ce este mai cinstită decât Heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât Serafimii? Doară și credincioșii noștri iubesc pe această Maică a lui Isus, din tot cugetul și din tot sufletul lor!

Mântuirea Bisericii noastre, insemne-și-o bine cu toții, numai prin cultul viu cătră euharisticul Isus și prin cultul viu cătră P. C. Vergură Maria se poate înfăptui. (an.)

*

Pacea universală. Pe când, în țara seninului pururea zimbitor mii de mame varsă lacrimi de jale și în rugăciuni cucernice suspină cătră Domnul păcii pentru viața fiilor, ce-și măsoară cu îndâjire armele în nordul Africei, pe atunci iurisprudenții cei mai aleși întruniți în nordul Europei, în forma „Institutului dreptului internațional“ se străduiesc să afle sămânța, care aruncată în pământ anume cultivat și bine pregătit, să răsară floarea miraculoasă a *păcii universale*. În sesiunea din zilele prime ale luni acesteia, ținută în orașul Haga,

Institutul de drept internațional a reluat și decis din nou instituirea unei „Curii internaționale“, cum s'a plănuțit, acum 4—5 ani, în conferințele păcii universale tot din Haga. Chemarea acestei Curii ar fi, să compună în mod pașnic conflictele dintre țările singuraticc, să judece controverscile dintre popoarele învrăjbite, fără a vărsă un picur de sânge nevinovat.

Dela planul acesta și până la eliminarea totală a luptelor sângeroase este o distanță enormă, dar totuși e întâmpinat cu bucurie de toți aceia, cari nutresc speranța bunei înțelegeri între diversele staturi, a raporturilor pașnice dintre neamuri, ca fii Aceluiaș Părinte, care „nu este Dumnezeu al tulburării, ci al păcii“ (I. Cor. 14, 34). Oricare inimă creștinească numai de bucurie poate tresăltă la auzul veștilor, cari anunță pașii făcuți în interesul păcii universale, în care noi am privi efluxul spiritului evanghelic creștinesc. Creștinismul, ce-i drept, a tolerat, în împrejurările date ale trecutului și tolerează și astăzi năvălirea unui popor asupra altuia, fără a simpatiză cu acest sistem de eluptare a dreptului, dar nici când nu a pierdut nădejdea, că Domnul va împlini făgăduința dată prin graiul psalmistului: „arcuț va sfărma și va frânge arma și scuturile le va arde cu foc“. Iar realizarea acestei prorocii înseamnă: pace universală. (vc.)

*

† **Emiliu Viciu.** După o vieață destul de scurtă, chinută, în vremea din urmă, de-o boală lungă și de dureri foarte grele, s'a stins în Blaj profesorul cel mai constiu, preotul exemplar, cu care ne-am fălit toți deopotrivă, profesori și elevi ai școlilor din Blaj. Numai darul sfințitor i-a mai ținut vieața în oase în anii din urmă, cari, oricât ar fi fost pentru el de răi, erau ani de o bogată activitate, nu numai pentru mântuirea sufletului său, ci și pentru mântuirea altor suflete. În anii din urmă a întocmit o carte de rugăciuni și învățături creștinești, ca și care noi nu mai avem, dar care, durere, n'a văzut încă lumina zilei, — și tot în acești ani a lucrat la tâlcuirea evangheliilor de peste an.

Puterea sa uriașă și-a consumat-o Emiliu Viciu în anii, cât a slujit ca profesor la liceu și ca rector la internatul de băeți. Știința sarbădă a matematicii și fizicii eră pentru elevii săi un studiu greu, căci acest profesor voia să dedee pe elevi de mici să muncească, dar eră și un izvor de vederi mai largi, căci Emiliu Viciu stieă să ridice pe elevii săi peste numerii

infinitesimali și peste corpurile cerești la iubirea cea tără de margini a cerescului Părinte. Român foarte bun, care nici macar gândi nu se putea la o deraiare, Emiliu Viciu știe să promoveze și cu rugăciunea interesele neamului său. Dar mai presus de toate, Emiliu Viciu a fost un *preot*, în cel mai deplin și mai frumos înțeles al acestui cuvânt. Cu adevărat, conștiința intrupată a fost acest om de inimă, până și în cele mai neînsămnate lucruri, în funcțiunile sale preoțești însă nu putea să-l întrecă nime. A fost cel mai călduros prietin al preoților tineri, pe cari ținea să-i ridice tot mai sus pe scara pietății. Respectul față de autoritatea bisericească eră la el o adevărată chestie de cinste preoțească.

Moare în vârstă destul de tineră, însă după ce a muncit, fără să-și aibă plata cuvenită, mai mult decât mulți bătrâni. Judecătorul cel drept îi va răsplăti cu vârf toate ostenețele, și-l va așeză în locul celor ce-L iubesc pe El!

Pentru aceasta se vor rugă toți elevii, prietini și admiratorii lui Emiliu Viciu. Dumnezeu să-l ierte! (ib.)

Cărți și reviste.

Fără mult sgomot a apărut nu de mult o broșură de 95 pagini, care poate fi de bun folos preoților noștri în îndeplinirea celei mai înalte datorințe, ce au: predicarea evangheliei lui Hristos. Ea se cheamă: »*Explicarea Evangheliilor din Duminecile de peste an*« și e scrisă de harnicul canonic dela Blaj, părintele *Gavril Pop*.

Broșura pâr. Pop, după cum arată și titlul, nu este o carte de predici, în adevăratul înțeles al cuvântului, ci cuprinde numai tâlcul singuraticelor pericope ale Evangheliilor, ce se citesc, începând cu Dumineca Rusaielor, până în Dumineca a 12. după Rusale. Cu totul 20 de Dumineci. În tâlcul, pe care ni-l dă pâr. canonic, ce-i drept nu se resimte studiul exegeților mai noi, dar izvoarele utilizate, între cari Allioli, Bisping, iar pentru partea arheologică: Ackermann, sunt cele mai bune. Ele sunt așa zicând opere de temelie, a căror valoare nu înceată de pe o zi pe altă. Și tocmai pentru acest motiv în »*Explicarea Evangheliilor de peste an*« nu avem nimic de esecționat.

Pâr. Pop prin scoaterea la lumină a acestui întâiu fascicol — căruia dorim să-i urmeze în curând și altele —, netezește

calea pentru o pregătire la predică, pe alte baze, decât cele tradiționale de-a învăța de rost o predică lucrată de altul. Și din acest punct de vedere, întreprinderea păr. canonic Pop trebuie primită cu îndoită bucurie.

Fascicolul I. costă 1 cor. și se poate avea dela autor și dela librăria seminarială din Blaj. (ar.)

*

Dl *Ioan Al. Brătescu-Voinești* facea foarte bine, dacă cuvântarea ținută în Sept. anului trecut, la congresul »Asociației române pentru înaintarea și răspândirea științelor«, care a ieșit și în broșură sub titlul »*Pe marginea cărților*«, nu ar fi publicat-o. Și mai bine făcea, dacă nici n'o ținea. Așa însă, a dovedit lumii, că cecece d-sa spune ca o frază la începutul »cuvântării«, că înșiră »visurile unui diletant (sic!) pe marginea cărților de știință«, este, dacă nu mai mult, de sigur crudul adevăr.

Dl Brătescu-Voinești se ocupă de teoria transformismului și a evoluției, aceasta »ultimă teorie generală, — cum o numește — pentru explicarea lucrurilor.«

Reasumând notițele sale făcute pe marginea cărților, cari tractează această teorie, constată, ce-i drept, că »nu s'au găsit încă toate verigile lanțului vieții, toate formele intermediare, cu cari să se reconstitue arborele genealogic al vieții«, dar crede că nu e mai puțin adevărat, că »aceste dovezi lasă prea puțin loc îndoielei asupra adevărului teoriei«, de care se ocupă. După dl Brătescu-Voinești știința de azi, cu ajutorul anatomiei, fiziologiei, paleontologiei și embriologiei a ajuns până acolo, încât, deși nu are chiar »toate« dovezile, trebuie să susțină, că, printr'o evoluție continuă, din »monerele« lipsite de viață, anorganice, s'au dezvoltat, oarecum cu dela sine putere, viețuitoarele: plantele, animalele, până și omul. Dumnezeu nu este, și nici n'are ce căută între astfel de împrejurări, printre aceste monere, cari printr'o evoluție continuă au ajuns în sfârșit să gândească și să aibă voie liberă. Religia este »o râvnă pentru o mai mare putere de cunoaștere... Acesta a fost rostul întemeierii și răspândirii religiunilor, — acesta e și rostul dăinuirii lor. Iar atunci, și acolo, unde natura își va fi îndeplinit măcar în parte scopul, când pentru menținerea drepturilor câștigate ale reprezentanților ei, religia devine o stânjănire a progresului minții, puterea ei scade, ea se reformează, începe să moară, ca un mijloc, care a devenit de prisos.«

Cam aceste sunt ideile »științifice«, pe cari le propagă dl Brătescu-Voinești, »scriitorul fin, gingaș și duios, care-și hrănește neconținut sufletul său cu cetiri alese și întrebunțează întreagă experiența vieții sale — pentru a-și înnoi și varia subiectele«, cum îl numește dl Iorga (»Neamul Românesc« An. I. p. 56.).

Deși aceste și asemenea idei, nu știm și nu credem să fie împărtășite de multă lume românească, totuși vom reveni asupra absolutei lor netemeinicii.

Deocamdată am ținut să atragem numai atențiunea cetitorilor noștri, asupra primejdiei de-a fi ispitiți să creadă, că apreciatul scriitor, Ioan Al. Brătescu-Voinești, pe terenul științelor ar fi mai mult ca un diletant. (ar.)

*

Societatea academică socială-literară »*România Jună*« din Viena (1871—1911). Monografie istorică de I. Grămadă. Arad 1912.

Bun și pios gând: de-a reînvia trecutul de muncă, mai mult sau mai puțin febrilă, al unei soc. studențești ca »*România Jună*«. Ceice au fost cândva membrii ai acestei societăți, răsfoind monografia aceasta, își vor reaminti cu duioșie multe din clipele de seninătate și de furtună juvenilă, trăite în sinul ei, și-și vor aduce aminte de datorințe, pe cari acum, ca oameni isprăviți, trebuie să și-le împlinească față de această insulă de mântuire a sufletului românesc. Pentru alții va fi monografia aceasta o carte prețioasă de informații despre activitatea de 40 ani a acestei societăți, prin care au trecut ca membrii, multe din persoanele marcante ale vieții noastre.

Celce a alcătuit monografia aceasta, dl I. Grămadă — pe care de altcum îl cunoaștem ca pe un tinăr abil și promițător —, prin sîrguința și priceperea, cu care și-a adunat și și-a grupat materialul, a dat o pildă bună de felul cum trebuie făcută monografia istorică a unei societăți.

Recomandăm aceasta carte cu toată căldura, cu atât mai vârtos, fiindcă venitul ei curat e menit pentru *crearea unui alumneu în Viena, pentru studenții români*. Cartea se poate procura dela dl Ioan Tilea, Sibiu, Schullgasse 8, cu prețul de 3 cor. Suprasolviri încă se primesc. (ps.)

*

Academicianul maghiar și membrul capitlului latin din Oradea-mare, Dr. Ioan Karácsonyi, în Nr. 187 (20 August) a ziarului local »*Tiszántul*«, se ocupă pe câteva pagini de cele

scrise în revista noastră din partea dlui Pâclișan, despre aceea, că locuit-au Românii în Ardeal pe timpul venirii Ungurilor, ori nu. Păr. canonic învrednicește scrisul dlui Pâclișan de un răspuns obiectiv și mai lung, pentru că — cum spune — e de părerea, că dl Pâclișan, potrivit cu numele și cu spiritul »Culturai Creștine«, caută adevărul, și crede că numai dovezile putative, pe cari dsa le invoacă, îl împiedecă în găsierea aceluia.

Se încearcă apoi păr. Karácsonyi să arete, că dovezile, la cari dl Pâclișan s'a provocat pentru dovedirea faptului, că și înainte de anul 1183 au locuit Români în Ardeal, nu au nici o putere convingătoare. Stăruie din nou asupra părerii sale, că Ardealul între 896 și 1010 a fost nelocuit, și astfel n'a putut avea de locuitori pe Români. Ba nici chiar România nu a fost locuită de Români pe vremea aceasta, deoarece scriitorul grec Suidas spune la 960, că în locul Dacilor locuiau Bessenii. În scopul dovedirii acestui lucru păr. Karácsonyi analizează foarte amănunțit, și trebuie să constatăm că nu cu rea credință, dovezile invocate de dl Pâclișan, stăruind, cum eră și firesc, mai ales asupra celor mai importante două argumente ale acestuia, asupra povestirii scriitorului grec Akominatos Nicetas și asupra cronicei rusești Hypatios. Privitor la aceste două argumente, susține contrar părerii dlui Pâclișan, că Nicetas dovedește numai, aceea, că pe acele vremuri au existat Români ca soldați în oastea grecească, iar despre cronica rusească spune, că în ea nu e vorbă de valahi, ci de vre-un alt popor numit Bolahov, care nu poate să fie poporul valah, pentru că litera *ó* nici când nu s'a schimbat în *v*, ci totdeauna s'a întâmplat invers. Înșiră apoi argumente nouă pentru dovedirea existenței Românilor, pe aceste vremuri, în Macedonia, făcând concluzia în felul acesta: despre existența Românilor în Macedonia, unde au existat de fapt, avem o mulțime de probe; despre existența lor în Ardeal însă, despre care nu avem dovezi, știindu-se dinpotrivă, că Ardealul pe aceea vreme eră nelocuit, trebuie să zicem, că este o teză lipsită de orice temei.

Păr. canonic încheie apoi cu constatarea, că face mai mare cinste și glorie pentru Români, teza, că au fost aduși în această țară, ca ostași viteji, numai pe la sfârșitul veacului al XII, și mai cu seamă pe la începutul veacului al XIII-lea, decât aceea, care în lipsa, și chiar contra dovezilor, susține, că au fost aici și mai înainte, trebuind aceasta să admită, că n'au lucrat aici nimica, ci au degenerat total. Iar privitor la învinuirea dlui

Păclișan, că cunoscuta sa broșură ar urmări scopuri politice, întrucât teza sa ar putea da o oarecare bază de drept la încercările statului de a ne maghiariza pe orice cale, zice următoarele:

»Că națiunea maghiară va lua cândva limba și legea Românilor și-i va contopi în rassa maghiară, este o fantomă, care e nevrednică de un bărbat serios. Dacă susține aceasta un Ungur, eu zic, că este o utopie nebună și nedreaptă, iară dacă o spune un Român, o țin de o poveste copilărească. Căci aceea, că astăzi, când Românul își are Biserica și școala sa deosebită, când își are literatura sa deosebită, când are o clasă de inteligență, ba chiar și finanțe deosebite, el să se maghiarizeze, ori să-și piardă limba, este o imposibilitate, și pentru aceasta nu avem pilde în istorie.«

De astădată și la acest loc ne mărginim la aceasta notiță bibliografică a articolului pâr. Karácsonyi, și o facem aceasta cu atât mai vârtos, că avem făgăduința, că însuși dl Păclișan se va ocupa de el, în merit, într'unul din numerii viitori ai revistei noastre. Aici ținem numai să spunem, că suntem și noi de acord în ce privește cuvintele sale, pe cari le-am citat, și că-l rugăm să folosească toată puterea sa de membru marcant al Academiei maghiare pentru a impune această părere a sa tuturor connaționalilor săi, cari încă mai umblă după »utopia nebună și nedreaptă« a maghiarizării noastre, cercând acum mai nou, să degradeze și gloria Bisericii catolice la un mijloc păgân de știrbire a drepturilor limbei noastre. (ar.)

*

»*Rivista internazionale di scienze sociali e discipline ausiliare*« notează cu multă satisfacție sporul asociațiilor catolice, cari tind la ridicarea economică a țărânilor italiene, din provinciile Lombardia și Veneția. În dieceza Bergamo, dela 258 instituțiuni, câte erau în 1906, de prezent se află 444; în dieceza Como s'a făcut în ultimii cinci ani un spor de 83 instituțiuni, în dieceza de Milano de 70, Brescia 60, Lodi 55, Crana 47. Acesta e sporul în provincia Lombardia. În cealaltă provincie în an. 1906 erau 895 instituțiuni economice, iar azi avem 1161, un spor de 266 instituțiuni. Sporul cel mai mare l-a făcut dieceza de Padua, care și-a urcat numărul de 93 al asociațiilor economice la suma frumoasă de 411. Urmează apoi diecezele Verona cu 45, Concordia cu 8, Udine cu 7, Chioggia cu 2.

Așadară poate vedeă oricine, că în Italia Biserica își pricepe chemarea socială.

Notez, că în numărul acesta de asociații nu se cuprind de loc cercurile de propagandă, de studii și distracție, ligele de moralitate, patronate, asile, școli etc., cari toate înfloresc în număr mare și stau de asemenea sub patronatul și scutul Bisericii. (an.)

TELEFON.

Manuscrisele nu se înapoiază

»Telegraful Român«. Sibiu. Privitor la articolul »unui ortodox« din Nr 96 (26 Septembrie) al DVoastră, fie-ne îngăduit să facem câteva reflexii smerite. Chestia noțiunii *schismatic*, din punctul de vedere al religiei, pe cât știm noi, nu privește întâietatea de timp a unei Biserici particulare față de cealaltă — cum ar fi bunăoară faptul, că Biserica ortodoxă română e mai veche ca Biserica română unită —, ci are în vedere Bisericile, cari au ieșit din legătura dragostii Bisericii unice întemeiate de Hristos. Chestia se în-ârte deci în jurul faptului, dacă Biserica catolică sau cea ortodoxă este adevărata Biserică a lui Hristos. Acest lucru nu se poate însă limpezi într'un »telefon«, și de sigur nici într'un prim articol din »Telegraful«, oricât de mari și de cursive ar fi literile, cu cari s'a tipărit. Dar încă ceva vrem să spunem. Pe d. Stroescu, la care se provoacă »ortodoxul« DVoastră pentru dirimarea chestiei dacă suntem noi schismatici, ori Biserica ortodoxă, îl cunoaștem ca pe un binefăcător al neamului nostru, foarte mare prin puterea banului, de care dispune, și prin înțelegerea superioară a felului cum trebuie împărțiți banii, de cari se poate lipsi, înainte a căruia ne plecăm cu recunoștința omului, care i-a simțit mâna binefăcătoare, nu credem însă, că d. Stoescu ar avea pretenția să aibă competența de-a decide în chestii teologice de importanța aceleia, de care e vorba. Tocmai de aceea credem, că dlui a trebuit să fie foarte jignit, cctind îngăimările »ortodoxului« DVoastră. — Mai amintim numai aceea, că »ortodoxul« DVoastră putea foarte bine, să nu iscălească articolul ce-a scris, de oarece din cuprinsul aceluia reiese, cât se poate de clar, că nu a putut să-l scrie decât un »ortodox«. Fără supărare, dar vedeți: clara pacta, boni amici!

V. L. Azuga. Cereri DVoastră suntem în poziția să putem satisface. Se întâmplă deodată cu spedarea acestui număr. — Despre colecțiunile de predici, de cari dispunem, Vă încunoștințăm în numărul proxim.

S U M A R U L :

Dr. Victor Macaveiu: Zilele euharistice din Viena. — **Redacția:** În jurul episcopiei de Hajdu-dorogh. — **Dr. Victor Szmigelski:** Euharistia în istoria unirei bisericilor. — **Vasile Cerghizan:** Din păcatele noastre. (Catehizarea). — **Dr. Ioan Sâmpăleanu:** Natura oficiului. — **Dr. Alexandru Rusu:** O carte nouă despre epicleză. (Recenzie). — **Cronică:** Misiunile populare (ib.); Al VI. congres internațional marian în Trier (an.); Pacea universală (vc.); † Emiliu Viciu (ib.). — **Cărți și reviste.** — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.